

Jan Załęski

"Eucharystia i jedność", Zbigniew
Kiernikowski, Częstochowa 2000 :
[recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 39/2, 228-232

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w świetle Listu do Efezjan i ukazać ideał nierozzerwalności małżeństwa na tle Mt 19,3-9.

Można by np. dostrzec zbyt daleko idące „uchrześcijanienie” Księgi Tobiasza czy prześlizgnięcie się tylko przez bardzo trudny i mocno dyskutowany tekst Mt o tzw. klauzuli rozwodowej (19,9), ale nie można nie zauważyć bardzo dobrego przygotowania autora do przeprowadzania wspaniałych analiz biblijnych. Mimo braku odnośników, odsyłających do mniejszej lub większej liczby opinii w danej materii, widać bardzo wyraźnie, że autorowi znane są bardzo dobrze najnowsze wyniki badań nad odnośnymi tekstami. Autor książki ukazuje chrześcijańskie małżeństwo w kontekście przymierza nie tylko między dwojgiem ludzi, ale także między nimi i Bogiem. Dzięki przymierzu z Bogiem chrześcijańscy małżonkowie mogą być „zdolni do bycia jednością na wzór jedności Trójcy Przenajświętszej” (s. 15). Nie pominął też sakramentalnego wymiaru małżeństwa. Już tu – a potem w innych publikacjach będzie do zagadnienia Eucharystii wracał wielokrotnie – akcentuje ks. Kie r n i k o w s k i znaczenie Eucharystii w życiu małżeńskim. Eucharystia jest w centrum życia Kościoła. Godne podkreślenia jest także to, że dla autora renowowanej książki ważne jest wyciąganie wniosków praktycznych z rozważań teologicznych. Z solidnych rozważań teologicznych wolno autorowi książki – i czyni to – wyprowadzać zdecydowane wymagania np. w sprawie nierozzerwalności małżeństwa, sprzeciwiając się panującym trendom i tendencjom w tej dziedzinie.

Trzeba stwierdzić, że wbrew pozorom książka prezentuje fachowe przygotowanie jej autora do podejmowania tego typu analiz i wyciągania prawidłowych wniosków teologicznych. Łatwo też stwierdzić bardzo poprawny język polski i brak jakichkolwiek błędów, co zapewne jest niemałą zasługą doskonale zrobionej korekty. Szkoda tylko, że nie ma w niej praktycznie żadnego śladu aparatu naukowego, a ściślej mówiąc jedynym jego śladem jest wykaz skrótów i bardzo szczątkowej bibliografii (s. 7 – 8).

Ks. Jan Załęski

Ks. Zbigniew Kie r n i k o w s k i, *Eucharystia i jedność*, (Biblioteka „Niedzieli” tom 98), Częstochowa 2000, ss. 381

Zauważmy na wstępie, że temat Eucharystii pojawiał się już wielokrotnie u ks. Kie r n i k o w s k i e g o, aczkolwiek tylko fragmentarycznie, we wcześniejszych publikacjach zarówno ściśle naukowych jak i popularnonaukowych, a nawet popularnych. Jak więc widać, ks. Kie r n i k o w s k i przywiązuje do tego Sakramentu niezmierną wagę w swoich pracach badawczych. W rozprawie habilitacyjnej pod

wyżej wskazanym tytułem postanowił autor ukazać Eucharystię jako źródło jedności. Podejmuje w niej temat interdyscyplinarny, bowiem bada nie tylko teksty biblijne, ale także wszystkie modlitwy eucharystyczne, dostępne w polskim mszale, wchodząc w ten sposób na teren liturgii, która jest częścią dyscypliny naukowej zwanej liturgiką.

Wprawdzie proporcje w zaproponowanym przez autora książkę układzie są zachowane niemal idealnie, bowiem większość rozdziałów (3) zawiera po 9 paragrafów, a pozostałe 2 zbliżoną do tej liczby ilość (drugi rozdział ma 8 a trzeci 10 paragrafów), to jednak można by chyba bez żadnego uszczerbku dla przejrzystości dzieła podzielić ją na 2 części. Sugeruje to zdecydowanie analiza treści książki. Dwa pierwsze rozdziały poświęca autor analizie tekstów biblijnych i to mogłoby stanowić pierwszą część książki, a pozostałe trzy rozdziały, poświęcone rozważaniom nad tekstami modlitw eucharystycznych, tworzyłyby drugą część książki. Zdaniem recenzenta taki układ uczyniłby dzieło jeszcze bardziej przejrzystym.

Zamiast zwykle stosowanego wstępu, w którym zarysowuje się problem i niepełne próby dotychczasowe jego rozwiązania, autor recenzowanego dzieła stosuje słowo „Od autora”, zapowiadając w nim ukazanie dynamicznego aspektu Eucharystii, tzn. życiodajnej i historiotwórczej obecności Boga w życiu chrześcijańskim. Zapowiada też ukazanie w Eucharystii nie tylko obecności Jezusa w Eucharystii, ale także obecność i działanie Boga Ojca i Ducha Świętego, czyli całej Trójcy Świętej, które ujawnia się w Kościele – Ciele Chrystusa. Dostrzega też w tym kontekście potrzebę uwzględnienia Maryi, z której Jezus wziął swoje Ciało, spożywane przez wiernych w Eucharystii (s. 7). Już w tym miejscu rzuca się w oczy nowe podejście do opracowanego zagadnienia. Ks. K i e r n i k o w s k i daje wyraz przekonaniu, że, wskazując na rolę Eucharystii w jednoczeniu i budowaniu wspólnoty kościelnej, trzeba sięgnąć do pierwotnego planu Bożego wobec stworzenia, a zwłaszcza człowieka, a także do faktu zniekształcenia tego planu przez człowieka i wynikających z tego konsekwencji. Na tym bowiem tle ukaże się wyraźniej dzieło pojednania dokonane przez Boga w Jezusie Chrystusie (s. 7). Trudno się z takim podejściem nie zgodzić, choć można było przynajmniej wspomnieć, czy już były jakieś próby w tym kierunku czynione czy też nie, bądź wskazać choćby jednym zdaniem niewystarczalność dotychczasowych rozważań o Eucharystii.

Pozostając wiernym własnym założeniom autor książki w pierwszym rozdziale **Jedność i jej utrata u początków historii zbawienia** (s. 13-63) ukaże najpierw obraz jedności człowieka, stworzonego mężczyzną i niewiastą, na podstawie opisu stworzenia w Rdz 1-2. Jest to jedność w różnorodności, która nie niszczy indywidualnej tożsamości osób; wręcz przeciwnie, zdolność budowania jedności w wielości oraz zdolność życia w akcie dawania siebie drugiemu odzwierciedlają się najbardziej wymownie w Eucharystii, w której Syn Boży daje siebie, aby spożywający

Go mieli życie w obfitości (por. s. 14). A potem wskaże na przykładzie Rdz 3 zburzenie tej jedności przez grzech, co w konsekwencji prowadziło do potęgowania się rozdzielania, posuwającego się niekiedy aż do nienawiści (s. 30). Wobec zaistniałego rozdzielania człowiek zaczyna odczuwać własną niemoc i dlatego odczuwa potrzebę budowania jedności, co autor pokazuje na przykładzie Rdz 11 o budowaniu wieży Babel. Jednocześnie dochodzi do słusznego wniosku, że człowiek sam nie jest w stanie zbudować upragnionej jedności. Tylko Bóg ze swoim programem uzdrowienia człowieka, przez swoje wcielenie może zapobiec niewłaściwym próbom zjednoczenia się (s. 38). Autor książki pokazuje nawet, co chyba nie było konieczne, ludzkie próby budowania jedności na przykładzie 3 systemów politycznych (autokratycznego, demokratycznego i anarchistycznego). Nie zabrakło na koniec tego rozdziału wskazania na Bożą pedagogię w budowaniu jedności, która polega na prowadzeniu ludzkości przez różne etapy do osiągnięcia prawdziwej jedności.

Na szczęście grzech nie zdołał zniszczyć powołania do jedności, które jest zadaniem i wyzwaniem człowieka. W drugim rozdziale **Zbawcze dzieło pojednania** (s. 65-111) ks. Kie r n i k o w s k i podkreśla dar jedności darowany ludziom w wydarzeniu krzyża. W tym rozdziale podejmuje autor książki w sposób szczególny motyw wydania się Jezusa po to, by stać się narzędziem i zarazem pokarmem na drodze do zjednoczenia. Autor ukazuje głębię tej tajemnicy na tle Ps 22, który odmawia Chrystus wiszący na krzyżu. Może się wydawać, że powiązanie tajemnicy paschalnej z Ps 22 niewiele ma wspólnego z Eucharystią, ale autor konsekwentnie ukazując obecność Boga w opuszczonym na pozór na krzyżu Mesjaszu, zmierza do pokazania, iż właśnie to doświadczenie otwiera możliwość zgromadzenia rozproszonych (s. 72). Dalej zauważa słusznie ks. K i e r n i k o w s k i, że dokonane przez Boga dzieło pojednania w Chrystusie zostało przekazane Kościołowi w sakramencie Eucharystii. I w tym kontekście omawia ustanowienie Eucharystii jako znak wyzwolenia i Nowego Przymierza. Ustanowienie Eucharystii, konsekrację chleba i wina umieszcza w kontekście paschalnej uczyty żydowskiej. Ustanowiona w takim kontekście Eucharystia nie tylko podejmuje treści celebracji uczyty paschalnej, ale nadaje celebracji nowe znaczenie, wskazując Nowe Wyjście i Nowe Przymierze (s. 93nn).

Niewątpliwie w pierwszej części książki, wyłącznie biblijnej, bez trudu dostrzeżę się oryginalność i niezależność myślenia jej autora. Nawet wtedy, kiedy ma się ochotę zapytać, czy nie za dużo doszukuje się treści w analizowanym tekście, nie można odmówić autorowi odwagi w prezentowaniu własnego podejścia do tekstu biblijnego.

3 rozdział **Wizja jedności w tekstach modlitw eucharystycznych** (s. 113-188) poświęcony jest wydobyciu aspektu zjednoczenia i jedności we wszystkich modlitwach eucharystycznych w polskim mszale, w których mniej lub bardziej wyraźnie

można dostrzec – zdaniem Kiernikowskiego – następujący schemat: *pocho-
dząca od Boga inicjatywa wobec sytuacji człowieka potrzebującego pojednania i zba-
wienia oraz odpowiedź człowieka, który to działanie Boga przyjmuje...* (s. 120). Nie-
wątpliwie bardziej fachową ocenę tej części książki zrobiłby liturgista niż biblista,
ale na pewno słusznie rozpoczyna analizę modlitw eucharystycznych od czwartej
Modlitwy Eucharystycznej jako najpełniej ukazującej zarys historii zbawienia
i proces jednoczenia (por. s. 128). Nie podał niestety autor książki racji, dla któ-
rych przyjął taką a nie inną dalszą kolejność owych modlitw: III, II, I, V, I i II o Ta-
jemnicy Pojednania. Nie dziwią także tu fachowe rozważania tekstów od strony bi-
bliijnej, zadziwia natomiast w sensie pozytywnym swobodne i precyzyjne porusza-
nie się w terminologii liturgicznej. To kolejny dowód, że liturgia jest dla ks. Kie-
rnikowskiego nie tylko przedmiotem naukowych badań, ale źródłem życia reli-
gijnego.

W kolejnym etapie swoich badań (4 rozdział) **Zgromadzenie eucharystyczne
znakiem urzeczywistniającym jedność** (s. 189-262) spogląda autor książki na Eu-
charystię w środowisku, w którym czy dla którego jest ona sprawowana. Słusznie
uwzględnia nie tylko wspólnotę Kościoła powszechnego czy lokalnego, ale także
mniejsze wspólnoty czy grupy ludzi. I tak zaczyna od ukazania roli przewodniczą-
cego liturgii w zgromadzeniu liturgicznym, nie zapominając o funkcjach innych
osób w nim uczestniczących (np. lektor), a potem wskazuje na ścisły związek Eu-
charystii z kapłaństwem oraz na potrzebę właściwego przeżywania Eucharystii
w rodzinie, dzięki której można łatwiej uczyć się przezwycięzania siebie i otwiera-
nia na drugiego. Nieco dziwny wydaje się paragraf „Eucharystia i dziewictwo”,
tym bardziej że autor rozważa dziewictwo na tle ST i NT, by na samym końcu jed-
nym zdaniem podsumować: „Eucharystia uczy nas dziewiczej postawy wobec
wszystkiego” (s. 252). Słusznie natomiast kończy ten rozdział podkreśleniem roli
Maryi jako Matki zgromadzenia. Ostatni rozdział (5-y) **Wybrane elementy cele-
bracji Eucharystii, ich wymowa i aspekty praktyczne** (s. 263-334) poświęca autor
wnioskowi praktycznym, ukazując niektóre elementy celebracji Eucharystii, np.
akt pokuty, składanie darów i inne.

Godne podkreślenia jest to, że także w ostatnich dwóch rozdziałach ks. Kie-
rnikowski wszędzie tam, gdzie to tylko możliwe (chciałoby się nieraz zapytać, czy
nie zbyt przesadnie?), nie traci z pola widzenia owego istotnego rysu Eucharystii,
jakim jest jej funkcja jednocząca ludzi między sobą i z Bogiem. Cenne są też załą-
czone na końcu książki aneksy, dzięki którym czytelnik ma dostęp do najstarszych
tekstów źródłowych dotyczących Eucharystii, a dla mniej zorientowanych – słow-
nik najważniejszych terminów liturgicznych (s. 345-367).

Wprawdzie ks. Kiernikowski zastrzega się skromnie na początku, że jego
książka nie ma badawczo-naukowego charakteru, lecz raczej syntetyzująco-popu-

larny (s. 10), ale nie należy ona – zdaniem recenzenta – do tych dzieł, które czyta się jednym tchem. Autor zmusza czytelnika do refleksji i dlatego niekiedy trzeba w niej wracać nawet wielokrotnie do jakiegoś fragmentu. Nie brak przecież w niej ani fachowego słownictwa ani bardzo dobrych analiz tekstu biblijnego czy liturgicznego. Umiejętność syntetycznego ujęcia zagadnienia świadczy o dojrzałości naukowej autora. Książka może być niewątpliwie bardzo pożyteczna nie tylko dla wykładowców czy studentów teologii, ale także dla duszpasterzy i katechetów. Warto też podkreślić posługiwanie się jej autora bardzo dobrym językiem polskim i bardzo dobrze zrobioną korektę, dzięki której można powiedzieć, że w książce nie ma błędów.

Wprawdzie bibliografia nie jest może zbyt obfita (s. 337-342), ale w pełni wykorzystana i najnowsza. Najwięcej miejsca zajmują w niej pozycje z ostatniego piętnastolecia. Autor w całej swojej twórczości naukowej przenosi wiele rozważań natury filologicznej, historycznej czy nawet teologicznej do przypisów, dzięki czemu zasadniczy tekst zyskuje dla przeciętnego czytelnika na jasności, a specjalista znajdzie interesujące go szczegółowe rozważania w odnośnym przypisie. Znajdziemy oczywiście w przypisach także odsyłacze do fachowej literatury, choć może, w porównaniu z wielu innymi dziełami naukowymi, w znacznie mniejszej ilości. Szybkie odnalezienie analizowanych tekstów biblijnych ułatwia zamieszczony indeks biblijny (s. 368-377). Szkoda, że zrezygnował autor z indeksu autorów.

Ks. Jan Załęski

Ks. Zbigniew Kiernikowski, *Posługiwanie Ojcostwu Boga*, Vocatio, Warszawa 2001, ss. 304.

Recenzowana książka jest kolejnym przykładem, że jej autor traktuje swoją działalność naukową czy popularno-naukową w służbie człowiekowi i Kościołowi. Wcześniejsza jego książka „Dwoje jednym ciałem w Chrystusie. O chrześcijańskim małżeństwie i rodzinie jako sakramencie zbawienia”, Wydawnictwo Księży Marianów, Warszawa 2000, ss. 315, jest wynikiem cyklu konferencji wygłoszonych w radiu watykańskim. Także szereg artykułów popularnych czy popularno-naukowych, pisanych dla potrzeb neokatechumenatu, potwierdza tę tezę. Kolejną pozycją, utwierdzającą recenzenta w takim przekonaniu, jest książka „Posługiwanie Ojcostwu Boga”, której autor najpierw przyjął zaproszenie Ks. Kard. J. Glempa, Prymasa Polski do wygłoszenia rekolekcji dla polskich biskupów zgromadzonych w Częstochowie w ostatnim roku przygotowań do Jubileuszu 2000-lecia chrześcijaństwa, w roku poświęconym Bogu Ojcu, a potem wygłoszone konferencje reko-